

Facerea lumii și miturile creației

- răspunsuri către un necredincios -

Biblia, concepții despre lume, conceptul de Divinitate,
mituri cosmogonice și antropogonice, potopul

Prefață de Romeo Rusu

CUPRINS

Prefață / 5

Cuvânt înainte al autorului / 7

Biblia / 13

Facerea lumii - Concepții despre lume și viață / 46

- Teismul / 46
- Deismul / 48
- Ateismul / 49
- Panteismul / 52
- Calendarul / 56

Dumnezeu / 60

Cosmogonia / 110

Crearea îngerilor / 145

Antropogonia la diferite popoare / 192

Noe în tradiția ebraică / 290

Potopul lui Noe - cataclismul / 315

Concluzii / 339

Bibliografie electronică / 341

Bibliografie / 344

Biblia - Ce este?

Necredinciosul:

„Propovăduitorii Bibliei se străduiesc înainte de toate să dovedească că Pentateuhul (Cărțile lui Moise) a fost scris de Moise după dictarea lui Dumnezeu. Dar în Pentateuhul însuși nu se spune nici un cuvânt despre aceasta. În Deuteronom (34, 5-6) sunt descrise moartea și înmormântarea lui Moise. Desigur, dacă Moise realmente ar fi trăit și ar fi scris Biblia, nicicum **nu ar fi putut să-și descrie propria sa moarte și înmormântare.**”⁵

La întrebarea ce este Biblia, răspundem următoarele...

Sfânta Scriptură este canonică și sfântă, adică infailibilă și normativă pentru credință și morală, **datorită inspirației divine** care stă la baza alcătuirii ei. Sfânta Scriptură este de origine divină, deci extraordinară și unică, ea fiind „Cuvântul lui Dumnezeu”. Faptul inspirației este un fapt supranatural și poate fi cunoscut personal doar prin descoperire dumnezeiască. Sfânta Scriptură este rezultatul colaborării a două cauze:

1. Dumnezeu și
2. omul.

Autorul principal al Scripturii este Dumnezeu, iar omul este autorul secundar⁶. Inspirația este lucrarea prin care Dumnezeu a activat pe autor la scrierea cărților sfinte. Astfel, **inspirația divină este influența Duhului Sfânt asupra autorului uman, care cuprinde în sine:**

- îndemnul de a scrie,
- sprijinirea și ferirea de greșeli și
- comunicarea unor revelații pozitive în timpul scrierii.

Așadar, omul este autorul secundar, iar Dumnezeu este autorul principal; omul este instrumentul care transpune pe înțelesul semenilor ceea ce vrea Dumnezeu. De aceea, cărțile sfinte au o **dublă autoritate:**

1. divină – bazată pe inspirație – și
2. umană – autorii sfinți sunt demni de crezare.

În ceea ce privește Pentateuhul, se afirmă doar păstrarea integrității dogmatice a textului, și **nu se susține că textul actual este identic cu autograful lui Moise**. În decursul veacurilor au fost omise anumite părți, după cum au fost adăugate introduceri ulterioare, s-au produs chiar unele inversiuni în ordinea textului, dar toate acestea nu sunt de natură să prejudicieze

- autoritatea,
- integritatea dogmatică și

⁵ Vezi Iaroslavski, Em., *Biblia pentru credincioși și necredincioși*, Ed. Politica, București, 1960, p. 6.

⁶ Cauză secundară sau instrumentală.

- autenticitatea Pentateuhului.

Autoritatea celor cuprinse în Pentateuh este direct dependentă de autenticitatea acestuia.⁷

În continuare, ne vom opri asupra câtorva considerații asupra Bibliei, așa cum este văzută ea în mediul **masonic**⁸.

Biblia este, cum bine i s-a spus, cartea cea mai importantă din istoria lumii – *Cartea cărților*.

Cuvântul *Biblie* este un termen grecesc la plural, *ta Biblia*, care se traduce prin *cărțile*. Prima atestare a acestui nume o găsim în jurul anului 150 d.Hr. În Noul Testament, însă, se foloseau termenii greci :

- *hai graphai* sau
- *ta grammata*, sinonimi, semnificând :
 1. „scrierile” sau
 2. „scripturile”.⁹

De aici trebuie să înțelegem că *Biblia* nu s-a numit *Biblie* de la început. Autorii creștini preluau cuvântul ebraic *k'tubim*, Scripturi, care este și astăzi

⁷Vezi http://www.academia.edu/7256035/Studiul_Vechiului_Testament_Anul_II_Semestrul_1, accesat la data 23.02.2015, *Studiul Vechiului Testament, Anul II, Semestrul I*, Pr. Lect. Dr. Mihai Teodorescu: Problema care s-a pus a fost aceea dacă Moise este sau nu este autorul întregului Pentateuh. Textul Pentateuhului îl atestă, cu evidență, pe Moise drept autor, drept receptacul al Revelației divine, iar Biserica, în concordanța cu tradiția și școlile rabinice, a omologat această atestare încă din epoca apostolică. Acest lucru își are temeiul cu precădere în faptul că Însuși Mântuitorul Hristos îl prezintă pe Moise drept autor al Legii: „Oare nu Moise v-a dat Legea?” (In. 7.19), „toate cele scrise despre Mine în Legea lui Moise...” (Lc. 24.44); la fel și Sf. Evangheliști: „și când s-au împlinit zilele curățirii lor după Legea lui Moise...” (Lc. 2.22), „...căci Legea prin Moise s-a dat...” (In. 1.17), „L-am aflat pe Acela despre Care a scris Moise în Lege” (In. 1.45); de asemenea, Sf. Ap. Pavel: „...ca și din Legea lui Moise, și din prooroci să-i încredințeze despre Iisus” (Fapte 28.23), „într-adevăr Moise scrie despre dreptatea ce vine din Lege” (Rom. 10.5). Sfinții Părinți, atât răsăriteni cât și apuseni, sunt unanimi în a recunoaște originea mozaică a Pentateuhului.

Critica autenticității Pentateuhului se împarte în:

- **critica pozitivă**: arată, în baza argumentelor istorice și a dovezilor interne, că Pentateuhul este opera lui Moise;
- **critica negativă**: combate teoriile adverse autenticității;

Orice problemă de autenticitate este, în general, una istorică, căci autenticitatea afirmă un fapt istoricește petrecut, iar o problemă istorică poate fi demonstrată doar cu argumente externe istorice, ele fiind singurele decisive, în timp ce argumentele interne sunt de natură a da doar probabilitate și a întări concluziile la care conduc dovezile istorice.

⁸ Vezi <https://www.francmasoneria.ro/Biblia-1>, accesat la data 09.03.2015.

⁹ Matei 21.42 are această întrebare: „N-ați citit niciodată în Scripturi?” (*en tais graphais*). Marcu 12.10, într-un pasaj paralel, folosește singularul (*ten graphen*), „Scriptură”. În fine, Sfântul Apostol Pavel, în 2Timotei 3.15 introduce expresia „Sfintele Scripturi”: *ta hiera grammata*.

titlul secțiunii a treia din *Biblia* ebraică. De altminteri, expresia **Sfânta Scriptură există încă și este un sinonim perfect al Bibliei**. Subliniem că adoptarea cuvântului *Biblia* pentru a descrie această carte unică, e o soluție excelentă, fiind alcătuită dintr-o colecție de cărți.¹⁰

Canonul ebraic

Necredinciosul:

„*Biblia evreiască este într-adevăr foarte veche. Dar cărți și mai vechi și având același caracter se găsesc și la alte popoare...*”¹¹

Povestea *Bibliei* începe, în mod sigur, cu Vechiul Testament. Vechiul Testament este el însuși un titlu cu propria lui istorie. Termenul ebraic corespunzător este *b'rit*, tradus în Septuaginta prin *diatheke*. ***B'rit înseamnă mai degrabă „legământ”*** și apare pentru prima oară în text în Gen. 17.4: *'Ani hinneh b'riti l'av hamon goim*¹². În greacă, Vechiul Testament se numește *Palaia Diatheke*, iar Noul Testament: *Kaine Diatheke*. Acest din urmă termen apare prima oară în Ieremia 31.31, iar în ebraică este *b'rit chadașah*. La sfârșitul sec. al II-lea d.Hr., în Cartagina, **Tertulian** a tradus în latină grecescul *diatheke* prin *instrumentum*¹³ și apoi prin *testamentum*. Ultimul cuvânt va rezista și se va impune, în mod curios, deși – toți sunt de acord – el nu e un corespondent fericit pentru ebraicul *b'rit*. Vechiul Testament este *Biblia ebraică*. De aici începem.

Cele trei Secțiuni

Necredinciosul:

„*În ea sunt adunate multe basme și legende ce se pot găsi la orice popor de păstori sau de agricultori.*”¹⁴

Biblia ebraică este structurată în trei secțiuni:

1. Legea (**Tora**),
2. Profeții (**Nebiim**) și

¹⁰ Un învățat din secolul trecut, F.F.Bruce (*New Bible Dictionary*, Inter-Varsity, 1962), observă pe bună dreptate: „*Ar putea părea surprinzător să vorbim despre un mesaj central într-o colecție de scrieri care reflectă istoria civilizației din Orientul Apropiat în decurs de câteva milenii. Cu toate acestea, există un mesaj central și tocmai recunoașterea acestui fapt a făcut ca Biblia să fie tratată ca o carte și nu ca o simplă colecție de cărți – la fel cum termenul grec Biblia (cărți), la plural, a devenit termenul latin Biblia (carte), la singular.*”

¹¹ Vezi Iaroslavski, Em., *op. cit.*, p. 3.

¹² „*Cât despre Mine, iată legământul Meu cu tine: vei fi tată a mulțime de neamuri*” – vorbește Dumnezeu către 'Avraham.

¹³ Cu sensul de document legal.

¹⁴ Vezi Iaroslavski, Em., *op. cit.*, p. 3.

3. Scrierile (*K'tubim*).

Tora corespunde cu ceea ce creștinii numesc *Pentateuh*, adică cinci cărți ale lui Moise:

1. Geneza (sau Facerea),
2. Exodul (sau Ieșirea),
3. Leviticul,
4. Numerii și
5. Deuteronomul.

Este secțiunea cea mai uniformă în canon. Samaritenii, de pildă, nu o acceptă drept canonică decât pe aceasta. **Biblia creștină** care, datorită influenței Septuagintei, împarte altfel unele cărți și le așază în altă ordine, **respectă în *Pentateuh* străvechea structură a canonului ebraic.**¹⁵

Secțiunea a doua, intitulată *Profeții*, conține opt cărți, împărțite în:

1. „*Prooroci vechi*” (*nebiim rișonim*) și
2. „*Prooroci noi*” (*nebiim aharonim*).

Proorocii vechi adună laolaltă cărțile:

1. Iosua,
2. Judecători,
3. Samuel și
4. Regi, iar

Proorocii noi sau *recenti*:

1. Isaia,
2. Ieremia,
3. Ezechiel și așa-numita
4. Cartea celor 12 prooroci.

Secțiunea a treia, care s-a intitulat mai întâi *Psalmii* și apoi a primit titlul generic *Scrierile*, este alcătuită din 11 cărți:

1. Psalmii,	2. Proverbele,
3. Iov,	4. Daniel,
5. Ez(d)ra-	6. Cronicile și

Neemia

Cele 5 suluri¹⁶, adică:

- Rut,
- Cântarea Cântărilor,
- Plângerile lui Ieremia,
- Ecleeziastul și

¹⁵ În gândirea misticilor evrei, *Tora* are o poziție fundamentală și despre literele ei se afirmă că, dacă ar fi schimbate, ar duce la transformări dramatice sau poate chiar la nimicirea Creației.

¹⁶ În ebraică *megillot*.

Observăm imediat **diferențe de aranjare față de Vechiul Testament creștin**. Mai observăm, de asemenea, că față de 39, câte are canonul creștin, în *Biblia ebraică* sunt doar 24 de cărți. Dar conținutul celor 24 este, practic, **același** cu al celor 39, deoarece :

1. *Cartea celor 12 prooroci* (sau *Proorocii mici*) din canonul ebraic este împărțită în **12 cărți în canonul creștin**, iar
2. Samuel, Regi, Cronici și Ezdra-Neemia formează fiecare câte două cărți - în canonul ortodox cărțile lui Samuel se numesc tot Regi, astfel încât Regii au acolo patru cărți.¹⁷

Efectul Septuagintei

Necredinciosul: „Drept temelie a acestei învățături, atât la creștinii de diferite culte cât și la evrei servește Biblia.”¹⁸

Este oarecum tulburătoare această împărțire treimică a Bibliei ebraice pentru mentalitatea noastră creștină, învățată cu treimile. Cu atât mai mult ne punem întrebarea: din ce cauză a renunțat Vechiul Testament creștin la clasificarea în trei secțiuni și a rearanjat cărțile? Răspunsul este: din cauza Septuagintei. **Septuaginta e o colecție ce conține cele mai vechi și mai importante traduceri grecești ale Vechiului Testament.**¹⁹

¹⁷ În legătură cu gruparea și modul de aranjare al cărților, Bruce (*New Bible Dictionary*, Intersity, 1962) afirmă: „*Originea aranjării cărților în Biblia ebraică nu poate fi descoperită; împărțirea în trei secțiuni se crede că ar corespunde cu cele trei etape în care cărțile au primit recunoașterea canonică, dar nu există nici o dovadă directă pentru acest fapt.*”

¹⁸ Vezi Iaroslavski, Em., *op. cit.*, p. 3.

¹⁹ Conform tradiției, coroborată cu cercetările recente ale savanților, acest uriaș efort de traducere ar fi fost inițiat în sec. al III-lea î.d.Hr., în Alexandria, pe vremea regelui Ptolemeu al II-lea Filadelful. Părinții Bisericii, începând cu sec. al II-lea d.Hr., citeau tot mai puțin în ebraică și tot mai mult în greaca Septuagintei. Cu timpul, ei au ajuns să considere Septuaginta mai canonică decât Biblia ebraică și, astfel, au început să schimbe structura canonului ebraic. Bruce scrie: „*În Septuaginta cărțile sunt aranjate potrivit cu similaritatea subiectului. Pentateuhul este urmat de cărțile istorice, acestea sunt urmate de cărțile poetice și de înțelepciune, iar acestea sunt urmate de profeți. Aceasta este ordinea care, în esența ei, este perpetuată (prin Vulgata) în majoritatea edițiilor creștine ale Bibliei. În unele privințe ordinea aceasta este mai fidelă decât Biblia ebraică în ce privește cronologia conținutului narațiunilor; de exemplu, Rut apare imediat după Judecători [...], iar lucrarea Cronicarului apare în ordinea Cronici, Ezra, Neemia.*” Trebuie să subliniem că în sec. al III-lea î.d.Hr., când a început redactarea Septuagintei, canonul ebraic nu era definitivat: cel puțin cea de-a treia secțiune nu avea o structură riguroasă. În schimb, prima secțiune, Tora sau Pentateuhul, era completă și unanim acceptată. De aceea Septuaginta a păstrat-o practic la fel ca în textele ebraice masoretice de mai târziu.

Porunca scrisului**Necredinciosul:***„Religia și Biblia întunecă conștiința
muncitorului și a țăranului.”²⁰*

Evreii, chiar înainte de Moise, din vremuri foarte îndepărtate, știau să scrie.²¹ Într-adevăr, redactarea, scrierea textelor și conservarea lor ocupă un loc fundamental în cultura vechilor evrei. Este o poruncă a lui Dumnezeu și, de asemenea, o poruncă a marilor profeți și învățători ai lui Israel.²² Știm bine că Moise a scris cele 10 porunci pe table de piatră, cea mai sacră moștenire a lui Israel; acestea erau păstrate, laolaltă cu chivotul legământului. Astfel, în cultura vechilor evrei, textul scris a avut girul lui Dumnezeu. Urmașii lui 'Avraham credeau în revelația scrisă după poruncă divină.²³ Cei mai numeroși și cei mai importanți martiri ai lumii sunt evrei. În ce privește „*instinctul*” de care pomenea Josephus Flavius, el vine mai ales din relația evreilor cu Dumnezeu. Porunca scrisului este, repetăm, de origine divină.²⁴ Mai departe, este simptomatic faptul că și după Moise profeții – care sunt tocmai slujitorii privilegiați ai lui Dumnezeu – au continuat operațiunea de înregistrare în scris a istoriei poporului lui Israel: Faptele lui David, cele dintâi și cele de pe urmă, sunt scrise în însemnările lui Samuel văzătorul și în însemnările lui Natan proorocul și în însemnările lui Gad văzătorul, precum și toată domnia lui și bărbăția lui și întâmplările ce s-au petrecut cu el și cu Israel și cu toate împărățiile pământului.²⁵

²⁰ Vezi Iaroslavski, Em., *op. cit.*, p. 3.

²¹ După cum arată Martin și Millard (New Bible Dictionary, Inter-Varsity, 1962): „*popoarele din același mediu cultural cu evreii cunoșteau scrierea începând cu mileniul al IV-lea î.d.Hr., iar din mileniul al III-lea bărbății erau pregătiți nu numai să devină cărturari, ci și ca experți copişti.*”

²² Iată ce-i spune **Domnul** lui Ieremia: *să nu lași nici un cuvânt [nescris] (Ier. 26.2); iată ce spune Moise israeliților: Să nu adăugați nimic la cele ce vă poruncesc eu, nici să lăsați ceva din ele; păziți poruncile Domnului Dumnezeului vostru pe care vi le spun eu astăzi. (Deut. 4.2).*

²³ **Josephus Flavius**, în lucrarea „*Împotriva lui Apion*” (1.42 și urm.), se referă la acribia poporului lui Israel în ceea ce privește Scripturile: „*Noi am dat dovadă practică a reverenței față de Scripturile noastre. Deși a trecut atât de multă vreme, nimeni nu a îndrăznit să adauge sau să scoată ceva, sau să modifice o silabă; și este un instinct în fiecare evreu, din ziua nașterii sale, să le socotească drept decrete ale lui Dumnezeu, să trăiască pe baza lor.și, dacă este nevoie, să-și dea viața cu bucurie pentru ele. De nenumărate ori până acum am văzut cu ochii noștri prizonieri care au îndurat torturi și moarte sub orice formă în amfiteatru, mai degrabă decât să rostească un singur cuvânt împotriva Torei și a textelor care o însoțesc. Fiecare pas al revelației pe pământ este însoțit de sânge de martiri.*”

²⁴ În Ieșirea 17.4 citim: Atunci a zis Domnul către Moise: „*Scrie acestea în carte spre pomenire [...]*”, iar mai departe (34.27): „*Și a mai zis Domnul către Moise: Scrie-ți cuvintele acestea, căci pe cuvintele acestea închei Eu legământ cu tine și cu Israel!*”. Imbolduri și acțiuni similare întâlnim în Numerii 33;2 și în Deuteronom 28;58 și 61/ 29;20 și 27/ 30;10 / 31;9-13, 19, 22 și 24-26.

²⁵ 1Cronici/1Paralipomena 29.29-30. Iată cuvintele Domnului din Isaia 30.8: „*Acum du-te, scrie acestea pe o tablă și trece-le într-o carte, ca să fie pentru mai târziu mărturie veșnică.*” Iată-le

Putem, astfel, subscrie la opinia lui Beckwith²⁶: „Scriitorii Vechiului Testament au știut că tradiția orală este inexactă. O lecție practică în privința aceasta a fost dată de pierderea Torei în timpul domniilor idolatre ale lui Manase și Amon: atunci când cartea a fost descoperită de Hilchia, învățătura ei a venit ca un șoc puternic, deoarece fusese uitată²⁷. Prin urmare, forma permanentă și perenă a mesajului lui Dumnezeu nu a fost cea vorbită, ci forma scrisă – și aceasta explică formarea Canonului Vechiului Testament.”

Despre redactare și custozi

Necredinciosul: „Biblia a fost cartea de căpătâi, slova călăuzitoare a celor mai mari răufăcători pe care i-a cunoscut lumea...”²⁸

Evreii au început, la un moment dat în istoria lor, să instruiască în mod special bărbați pentru îngrijirea și copierea sulurilor scrise. Aceștia se numeau **scribi** sau **cărturari**.²⁹

Textele se transmiteau în timp prin copiere. Critica de text a antologat **șapte tipuri de erori ale scribilor**. Cu cât numărul copiilor este mai mare, acestea apar cu atât mai probabil. Majoritatea cercetătorilor subliniază că „slăbiciunea naturii umane” - adică erorile scribilor și copiștilor - reprezintă principalul pericol la care sunt expuse documentele antice. A scăpat, textul biblic de acest pericol? Este exact ceea ce s-a scris cu mii de ani în urmă cu ceea ce a ajuns la noi? Iată câteva întrebări importante. Într-adevăr, **textul biblic care ne-a parvenit are modificări și variante datorită activității scribilor**. Să ne amintim că **Tora a fost redactată în scris prin mileniul al II-lea î.d.Hr.**, deci are peste 3000 de ani de transmitere prin copiere. Acuratețea conservării ei este, totuși, de-a dreptul remarcabilă. Însă celelalte secțiuni din Biblia ebraică înregistrează variații mai mari. Evreii știau că eroarea umană poate afecta conținutul textului sacru. Astfel că ei au dezvoltat un sistem de protecție deosebit. Acest sistem este mai vechi decât s-a crezut. Descoperirea textelor de

și în Ieremia 30.2: «Așa zice Domnul Dumnezeu lui Israel: „Scrie-ți într-o carte toate cuvintele pe care ți le-am grăit Eu.” » În fine, iată și mărturia lui Avacum/Habakkuk 2.2: «Și Domnul mi-a răspuns și mi-a zis: „Scrie vedenia și o sapă cu slove pe tablă, ca să se poată citi ușor [...]”». De asemenea, același gen de dovezi se pot observa în Ieremia 25;13/ 29;1/ 36;1-32/ 51;60-64, în Ezechiel 43;11 ori în Daniel 7;1.

²⁶ New Bible Dictionary, Inter-Varsity, 1962.

²⁷ 2Regi/ 4Regi 22-23, 2Cronici 34.

²⁸ Vezi Iaroslavski, Em., *op. cit.*, p. 4.

²⁹ Martin și Millard afirmă: „În vremea Noului Testament scribii/cărturarii constituiau deja o instituție bine stabilită și nu o inovație recentă. Nu încapă îndoială că termenii iotă (ebraic yod, gr. iota) și frântură de slovă (gr. keraia) erau atât de cunoscuți datorită activității scribilor. Talmudul afirmă că ei erau numiți **soperim**, deoarece numărau literele din Tora (Qiddushin 30a).”

la Marea Moartă – cele mai vechi texte biblice cunoscute până azi – a arătat că el era în vigoare încă înainte de Hristos. Masoreții sunt cei care vor dezvolta cu predilecție sistemul de protecție al textului.

Masoreții³⁰ au urmat scribilor, fiind custozi ai textului sacru. Ei au lucrat în perioada anilor 500-1000 d.Hr.³¹ Masoreții au numit textul pe care-l primiseră de la înaintași *k'tib* - „cel scris”. Acest text era inviolabil. Totuși, acolo unde ei apreciau că ar trebui făcute corecturi sau îmbunătățiri, le-au pus pe margine și le-au numit *qere* - „ceea ce trebuie citit”. Notele lor textuale se numesc **massorah**.³²

Manuscrite

Necredinciosul:

„...după cum povestește *Biblia și ne încredințează preoții, acum 7.445 de ani, acest Dumnezeu a început dintr-o dată să cuvinteze.*”³³

Savanții au conchis că masoreții au folosit un text de tip unic ce devenise autoritar după căderea Ierusalimului - anul 70 d.Hr. Încă din vechime se știa totuși că **sursa textului masoretic nu este singura și că unii traducători ai Septuagintei au avut dinainte manuscrite mai vechi și mai valoroase decât cele folosite de masoreți**. Pe ansamblu, textul masoretic ar putea fi considerat

³⁰ „cei care transmit”.

³¹ Martin și Millard afirmă: „Aparatul textual introdus de ei este probabil cel mai complex din câte au fost folosite vreodată. [...] Masoreții au introdus în textul consonantic semne pentru vocale și semne de punctuație și accente. Au fost dezvoltate **trei sisteme de vocalizare**:

- două sisteme **supraliniare**:
 - ❖ babilonian și
 - ❖ palestinian și
- unul **infralinier**, cu excepția unui singur semn.

Sistemul acesta, numit tiberian, le-a completat pe cele două și este cel folosit în prezent în textele ebraice.”

³² Revenim la studiul lui Martin și Millard: „Masoreții [...] au folosit orice protecție posibilă, indiferent cât era de incomodă sau laborioasă, pentru a asigura transmiterea fidelă a textului. Literele dintr-o carte erau numărate și era dată litera de la mijloc. La fel se proceda și cu cuvintele și era marcat cuvântul de la mijlocul cărții. [...] Ei notau de câte ori apărea un anumit cuvânt sau o expresie. Printre numeroasele liste pe care le-au întocmit, este una ce conține cuvinte care apar numai de două ori în vechiul Testament. Listele lor includ în final toate particularitățile ortografice ale textului.” Masoreții au avut câteva personalități celebre. Este bine cunoscut numele lui **Aaron ben Asher**, care a trăit în prima jumătate a sec. al X-lea d.Hr. Era urmașul a cinci generații de custozi ai textului sacru, iar el a încununat și a definitivat opera înaintașilor săi. Această operă – o ediție a Vechiului Testament – s-a păstrat într-un codex care se găsește astăzi în Israel. Un alt nume bine cunoscut este **Ben Naftali**, o familie de masoreți care a editat textul ce alcătuiește **codexul Reuchlin**. Acest codex se găsește azi în Germania, la Karlsruhe. La 500 de ani după dispariția masoreților, în 1524 și 1525, **Jacob ben Chayyim** îngrijește o a doua Biblie rabinică, pe care o publică **Daniel Bomberg** în Veneția. Acesta este considerat textul standard pentru Vechiul Testament evreiesc.

³³ Vezi Iaroslavski, Em., *op. cit.*, p. 7.

superior, dar unele cărți din Secțiunea a doua și a treia prezintă diferențe demne de remarcat, indicând existența unor surse mai valoroase. Printre erudiți a apărut, așadar, o sete după manuscrise biblice străvechi. Descoperirea cea mai importantă o constituie, desigur, **manuscrisele de la Marea Moartă**. Acestea ne-au oferit texte ebraice **mai vechi cu aproape 800 de ani decât cele mai vechi manuscrise cunoscute până atunci**.³⁴ Manuscrisele de la Marea Moartă datează dinaintea de anul 100 d.Hr. Atunci, potrivit Talmudului, s-a încercat alcătuirea unui text standard cu ajutorul celor trei surse ce aparținuseră anterior Templului³⁵: **în cazul dezacordurilor, era luată versiunea sprijinită de două texte**.³⁶ În anul 1890, un alt grup de manuscrise a fost aflat în **gheniza vechii sinagogi din Cairo**.³⁷ Manuscrisele descoperite în gheniza din Cairo datează dinaintea de sec. al IX-lea d.Hr. Ele sunt importante pentru istoria textului, deoarece au arătat că **textul consonantic rămâne practic neschimbat**. Vocalizarea beneficiază însă de notații diverse. O sursă alternativă pentru studiu este **Pentateuhul ebraic al samarinenilor**. Deoarece **contactul dintre evrei și samarineni a încetat, practic, în sec. al II-lea î.d.Hr.**, textul samarinean poate fi datat atunci. Alfabetul în care este scris provine tot din sec. al II-lea î.d.Hr. și diferă față de scrierea aramaică pătrată folosită pentru limba ebraică după Exil. Printre savanți, **Tora samarinenilor** a stârnit multe controverse.³⁸ **Este clar, totuși, că textul samarinean provine dintr-o altă sursă care, pe alocuri, este mai autentică decât a masoreților**.³⁹

³⁴ S-au descoperit fragmente din fiecare carte biblică, exceptând cartea Esteri.

³⁵ Vezi Talmudul ierusalimitean, Ta'anith 4.2, Soferim 6.4, Sifre 356.

³⁶ Această eliminare a discrepanțelor înfăptuită pe la anul 100 a stârnit numeroase comentarii printre savanți, deoarece părea făcută cu forța. Descoperirea unor manuscrise mai vechi, precum cele de la Marea Moartă, arată că actualul text standard, cel îngrijit de Jacob ben Chayyim și tipărit de Daniel Bomberg, poate fi considerat satisfăcător.

³⁷ „Gheniza” este locul unde se păstrează sulițele care nu mai sunt adecvate pentru folosire.

³⁸ În anul 1628, Morinus a susținut că această variantă a Torei este superioară textului masoretic. În anul 1815, un german care își zicea Genesius a demonstrat superioritatea textului masoretic.

³⁹ Există 1600 de concordanțe între acest text și Septuaginta, concordanțe care nu se regăsesc la masoreți.

Septuaginta⁴⁰

Necredinciosul:

„Acest singur fapt ar fi de ajuns să dovedească
că Biblia nu spune adevărul...”⁴¹

Aristobolus, filosoful iudeu alexandrin a susținut - cca. 170 î.d.Hr. - că o traducere a *Torei* a fost făcută în timpul domniei lui **Ptolemeu II Filadelful** (285-247 î.d.Hr.). El adaugă că **Demetrius** din Phalerum – un mare erudit al epocii – s-a îngrijit de această traducere. Totuși, noi știm din alte surse că, imediat după urcarea pe tron, Ptolemeu II Filadelful l-a exilat pe Demetrius, așa încât implicarea lui s-ar putea mărgini doar la pregătirile preliminare. Un alt scriitor evreu, **Aristeas**, autor al *Scrisorilor către Filocrates*, pretinde că a fost de față când Demetrius a sugerat ca *Tora* să fie tradusă, iar Ptolemeu ar fi cerut de la marele preot din Ierusalim o copie corectă a *Torei* și 72 de experți care să o traducă. Deoarece se știa că el a trăit între anii 170-100 î.d.Hr., adică la peste un secol distanță de domnia lui Ptolemeu II Filadelful, multă vreme afirmațiile lui Aristeas au fost privite cu neîncredere. Nu putea fi de față la decizia celui faraon elenist. Totuși, savanții sunt de acord astăzi, că Aristeas a vrut să transmită o tradiție în modul cel mai credibil cu putință (pretinzând că este martor ocular). **Tradiția că *Tora* a fost tradusă în timpul domniei lui Ptolemeu, că s-a cerut sprijinul marelui preot din Ierusalim și că ar fi fost trimiși 72 de experți, este considerată autentică. De la numărul traducătorilor vine numele colecției: *Septuaginta*.** Se pare totuși, că acest nume a fost creat de scriitorii creștini: Sf. Augustin este primul care ni-l atestă, la sfârșitul sec. al IV-lea d.Hr.⁴² Părinții Bisericii i-au preluat fie pe Aristeas, fie pe Filon.⁴³ La rândul ei, literatura rabinică, susține că traducerea *Torei* s-a făcut sub domnia lui Ptolemeu al II-lea. ***Talmudul babilonian, Megillah 9a* susține că au fost 72 de traducători.** Nu este clar dacă inițiativa faraonului Ptolemeu a vizat toată *Biblia* ebraică sau numai *Tora*. Oricum, opera de traducere a

⁴⁰ D.W. Gooding (*New Bible Dictionary*, Inter-Varsity, 1962): „*Septuaginta* este o colecție de lucrări foarte variate: ea conține cel puțin o traducere în greacă a fiecărei cărți canonice din Vechiul Testament și, uneori, cum este cazul cu *Daniel* și *Ez(d)ra-Neemia*, mai multe traduceri. Traducerile au fost revizuite în mod radical mai târziu, unele de mai multe ori, iar manuscrisele *Septuagintei* conțin în prezent diferite combinații de traduceri revizuite și nerevizuite. Unele dintre cărțile canonice, precum *Estera* și *Daniel*, sunt extinse prin adăugarea unui material apocrif, dar nu toate manuscrisele conțin același volum de interpolări.”

⁴¹ Vezi Iaroslavski, Em., *op. cit.*, p. 19.

⁴² Iată câteva alte confirmări ale tradiției despre *Septuaginta*: Josephus Flavius îl reia pe Aristeas, iar Filon din Alexandria, din surse locale, plasează traducerea tot în vremea lui Ptolemeu al II-lea.

⁴³ În sec. al II-lea d.Hr., Iustin Martirul extinde inițiativa lui Ptolemeu la întreg Vechiul Testament, dând astfel tuturor cărților traduse același gir ca și *Torei*.

UBRIS | We know books

continuat și în centre diverse ale diasporei elenistice evreiești secole la rând.⁴⁴ Perseverența și diversitatea aceasta în a traduce textele sacre trădează, probabil, o necesitate: mare parte din evreii alexandrini – și nu numai ei – nu mai înțelegeau limba ebraică. Precum Părinții Bisericii de mai târziu, ei citeau și vorbeau grecește. A fost nevoie, de aceea, în sinagogile lor de texte în limba greacă. Versiunea lui Iustin Martirul, conform căreia Ptolemeu al II-lea ar fi organizat traducerea întregului canon, nu numai a *Torei*, ar putea avea un sâmbure de adevăr.⁴⁵ Astfel, se poate aprecia că opera începută sub Ptolemeu al II-lea a continuat și după moartea lui, timp de peste 100 de ani, cuprinzând întreaga *Biblie ebraică* într-o primă versiune greacă pe care nu o mai avem.

Traducerile originale ale *Septuagintei* au fost revizuite, complet sau parțial, de mai multe ori.

1. *Recenzia Kaige*.⁴⁶
2. *Revizuirea lui Origen*.⁴⁷
3. *Revizuirea lui Hesychius*.⁴⁸
4. *Revizuirea lui Lucian*.⁴⁹

⁴⁴ Iată comentariul lui Gooding (*New Bible Dictionary*, Inter-Varsity, 1962): „...traducerea Pentateuhului a fost făcută în Alexandria în prima jumătate a sec. al III-lea î.d.Hr.; traducerea Ecleziastului probabil că a fost făcută de Acuila și, dacă este așa, datează din Palestina sec. al II-lea d.Hr. Unii teologi cred că este posibil ca Psalmii să fi fost traduși prima dată în Palestina și apoi duși la Alexandria. Unii cred că părți din Samuel și Regi au fost traduse originar la Efes, iar unele cărți apocrife au fost compuse în Antiohia”.

⁴⁵ Una din observațiile lui Gooding: «Din remarcile făcute de nepotul lui Ben Sira în Prologul la traducerea cărții bunicului său, traducerea „Legii și a proorocilor și a restului cărților”, adică întregul Vechi Testament, se pare că a existat înainte de sfârșitul sec. al II-lea î.d.Hr. [...]». Ea a existat oricum într-o perioadă când Secțiunile a doua și a treia din canon, *Profeții și Scrierile*, nu erau încă riguros stabilite, adică anterior anului 165 î.d.Hr.

⁴⁶ Autorul ei a fost Ionatan ben Uzziel. Efectuată fie în Palestina, fie în Alexandria, aproape de începutul erei creștine. A avut drept scop redarea în limba greacă a textului ebraic ad litteram. Nu se cunoaște conținutul original, dar s-au păstrat fragmente din mai multe cărți.

⁴⁷ Efectuată în jurul anului 245 d.Hr. Conținea șase coloane paralele (de aici, numele *Hexapala*), aranjate astfel:

- a) textul ebraic;
- b) textul ebraic transliterat cu litere grecești;
- c) traducerea lui Acuila (anul 128 d.Hr.);
- d) traducerea lui Symachus (sec. al II-lea – al III-lea d.Hr.);
- e) *Septuaginta* revizuită de Origen însuși;
- f) traducerea Theodotion sau Quinta (sfârșitul sec. al II-lea d.Hr.).

Cuprindea tot Vechiul Testament și urmărea să observe unde *Septuaginta* are material inexistent în ebraică și unde nu are materialul existent în ebraică.

⁴⁸ Autorul ei a fost un Episcop din Egipt, care a murit în anul 311 d.Hr. Se cunosc prea puține lucruri despre această revizuire.

⁴⁹ Efectuată de Lucian Martirul către sfârșitul sec. al III-lea d.Hr. Este celebră pentru că în unele cărți, mai ales în *Samuel*, are pasaje care par să se bazeze pe un text ebraic de o calitate mai